

MASARYKOVA UNIVERZITA

Fakulta sociálních studií

Katedra sociální politiky a sociální práce

VELMI DOBRÉ!

35 BODŮ

- V TEORETICKÉ ČÁSTI ABSENTUJE ČLENĚNÍ CÍLOVÉ SKUPINY DLE DALŠÍCH CHARAKTERISTIK (POHLAVÍ, VZDĚLÁNÍ, STUPEŇ POSTIŽENÍ)
- EMPIRICKÁ ČÁST LOGICKY NAVAŽUJE, MÁ DOBROU STRUKTURU A OBSAH A ZDŮVODNĚNÍ JEDNOTLIVÝCH NAVRHOVANÝCH CÍLŮ

Petr Jakubec (397811)

Politologie – Veřejná politika a lidské zdroje

bakalářské studium

imatrikulační ročník 2014

Zvýšení uplatnitelnosti tělesně handicapovaných na trhu práce – Jihomoravský kraj

Politika a služby zaměstnanosti (VPL 124)

Seminární práce - návrh projektu

Obsah

Úvodem	3
II. Zdravotně postižení	4
2.1. Definice zdravotně postižených.....	4
2.2. Postavení tělesně postižených na současném trhu práce v ČR a (doplňte vybraný kraj, který jste si vybral).....	5
III. Dílčí cíle intervence	7
IV. Návrhy dílčích aktivit k dosažení vytyčených cílů	8
4.1. Zvýšení úrovně kvalifikace a vzdělání	8
4.2. Motivace handicapovaných jedinců	9
4.3. Odstraňování překážek vedoucích k vyloučení z trhu práce	10
Závěrečné doporučení.....	10
Zdroje	11

I. Úvodem

Tělesně handicapovaní se dlouhodobě řadí mezi skupinu trpící nižší zaměstnatelností, což v mnoha ohledech může vést k socioekonomické exkluzi a deprivaci (UVEĎTE ODKAZ NA LITERATURU, KTERÁ POTVRZUJE PRAVDIVOST TOHOTO VÝROKU). Právo na zaměstnání však patří do druhogeneračních práv, jež jsou obsažena ve Všeobecné deklaraci lidských práv pod články 22 až 26 a v Listině základních práv a svobod ve čtvrté hlavě. Druhá generace lidských práv obsahuje práva, jež byla formulována již v době osvícenství a průmyslové revoluce, nicméně šířeji prosazována až po konci druhé světové války (Krejčí 2011). Jsou jimi práva ekonomická, sociální a kulturní, zjednodušeně práva zajišťující sociální blahobyt (Wellman 1999). Specifičtěji definováno Wagnerovou (2012) mluvíme o právu na práci, právu na sociální zabezpečení, právu na lékařské ošetření aj., jež vznikla s odkazem zejména na důstojný život KOHO?. Na rozdíl od práv první generace, MEZI KTERÉ PATŘÍ... nejsou druhogenerační práva vymahatelná a ani snadno zajistitelná, a je tedy žádoucí aktivní přístup ze strany státu K JEJICH ZAJIŠTĚNÍ)

Jak je tedy patrné, můžeme v rámci podpůrných programů a projektů uplatnitelnosti tělesně handicapovaných na trhu práce argumentovat právě nutností zajistit i této skupině obyvatel naplnění PRÁVA...DOPLŇTE JEDNOTLIVÉ DRUHY. V případě tělesně handicapovaných však problém tkví ve značené nákladnosti úprav pracovních podmínek ze strany zaměstnavatelů s ohledem na stupeň jejich handicapu. (Horáková, Horák 2013) ALE LEHCE POSTIŽENÍ NEMUSÍ NUTNĚ POTŘEBOVAT ÚPRAVY PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ!

S ohledem na místo svého bydliště se v této seminární práci pokusím představit projekt, jež má za cíl podpořit zaměstnatelnost osob s tělesným handicapem v Jihomoravského kraje. Před samotným návrhem projektu však bude nejprve nutné

teoreticky definovat skupinu zdravotně postižených osob v kontextu ČESKÉHO trhu práce. Posléze představím dílčí cíle ČEHO?, na základě kterých by mělo být dosaženo zvýšení zaměstnanosti tělesně handicapovaných na pracovním trhu V NÁMI VYBRANÉM KRAJI. Následovat budou návrhy na dílčí aktivity/PROSTŘEDKY DOSTAŽENÍ CÍLŮ s ohledem na zmíněné cíle. Práce bude ukončena doporučením pro praxi.

II. Zdravotně postižení

2.1. Definice zdravotně postižených

Dle zákona č. 435/2004 Sb., O ZAMĚSTNANOSTI, jsou tělesně handicapovaní definováni dle §67 jako fyzické osoby, které jsou orgánem sociálního zabezpečení uznány invalidními ve třetím stupni, invalidními v prvním nebo druhém stupni či zdravotně znevýhodněnými, přičemž kategorie osob zdravotně znevýhodněných byla v letošním roce opětovně zavedena. (MPSV 2015a)

Osobou zdravotně znevýhodněnou je, dle tiskové zprávy Úřadu práce osoba, která může pracovat, ale zároveň potřebuje vhodně upravit pracovní prostředí, pracovní dobu a další pracovní podmínky s ohledem na její dlouhodobě, minimálně jeden rok trvajícím, nepříznivý zdravotní stav. O uznání osobou zdravotně znevýhodněnou pak rozhodují okresní správy sociálního zabezpečení, Městská správa sociálního zabezpečení Brno nebo Pražská správa sociálního zabezpečení. Na základě výše zmíněné nové právní úpravy spadají osoby zdravotně znevýhodněné rovněž do kategorie osob se zdravotním postižením a lze tedy také zaměstnavatelům v případě jejich zaměstnání poskytovat příspěvky JAKÉ?. (MPSV 2015b)

Nutno konstatovat, že se přístup státu k tělesně postiženým v posledních letech, zejména oproti bývalému režimu, značně změnil. Původně stát tyto jedince namísto snahy o začleňování do společnosti a trhu práce spíše umísťoval do léčebných a rehabilitačních institucí, což je však zcela vyloučilo z běžného života společnosti (KDO TO TVRDÍ?). Dnes je

však snaha tyto jedince do společnosti opět začleňovat a poskytnout jim příležitost uplatnit svůj pracovní potenciál. (Kuchař 2007) Stát se snaží více či méně úspěšně motivovat zaměstnavatele pro vytváření míst pro zdravotně postižené jedince, přičemž tuto snahu finančně odměňuje JAK?.

Příkladem lze uvést finanční příspěvky na chráněná pracovní místa s ohledem na stupeň postižení jedinců, pro něž jsou určena. Podmínkou však je, aby pracovní místo bylo obsazeno minimálně tři roky. Stupně postižení jsou celkem tři, přičemž pro první a druhý stanovuje zákon výši příspěvku do maxima 8násobku průměrné mzdy, což činí 201 432 Kč. U stupně třetího je pak příspěvek určen na nejvýš 12násobek, tedy 302 148 Kč. Jestliže zaměstnavatel zřizuje deset a více chráněných pracovních míst pro první a druhý stupeň, může pak být výše příspěvku maximálně 10násobek, tedy 251 790 Kč. V případě stejného počtu míst v rámci třetího stupně se jedná o 14násobek, 352 506 Kč, průměrné mzdy. (MPSV 2015b)

2.2. Postavení tělesně postižených na trhu práce v současnosti

ČLENÍTE CÍLOVOU SKUPINU TAKÉ PODLE POHLAVÍ, VĚKU, STUPNĚ POSTIŽENÍ ...???

I přes na první pohled nemalé finanční pobídky ze strany státu, mají jedinci s tělesným handicapem stále potíže s uplatněním na trhu práce. Není tomu jinak ani v případě Jihomoravského kraje. Dle informací Statistického úřadu, byl podíl nezaměstnaných v kraji k 31.3. 2015 celkem 7,92%. To činí celkem 63 858 uchazečů o zaměstnání, registrovaných na úřadech práce, z nichž 12,3% jsou osoby se zdravotním postižením, tedy 7 861 osob, s největší koncentrací v okresech Hodonín, Brno-město a Brno-venkov. (ČSÚ 2015)

Uchazeči o zaměstnání v Jihomoravském kraji k 31. 3. 2015

Kraj, okresy	Uchazeči celkem	z toho					Volná pracovní místa	Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo
		ženy	absolventi a mladiství	osoby se zdravotním postižením	dosažitelní ve věku 15–64 let	s nárokem na podporu v nezaměstnanosti		
Jihomoravský kraj	63 858	31 366	3 437	7 861	61 985	14 310	6 797	9,4
v tom okres:								
Blansko	4 842	2 488	332	807	4 682	1 152	548	8,8
Brno-město	21 690	11 125	958	1 888	20 836	3 460	2 534	8,6
Brno-venkov	8 721	4 382	577	1 240	8 640	2 111	1 245	7,0
Břeclav	5 901	2 769	395	780	5 799	1 677	723	8,2
Hodonín	10 812	4 840	528	1 741	10 416	2 575	687	15,7
Vyškov	3 667	1 754	212	523	3 456	952	374	9,8
Znojmo	8 225	4 008	435	882	8 156	2 383	686	12,0

Zdroj: ČSÚ 2015

Problematicčnost uplatnění zdravotně postižených na trhu práce je způsobena dle Kuchaře dvojitým způsobem. Zejména se jedná o **malou míru motivace ze strany handicapovaných** k ucházení se o zaměstnání, neboť výdělek je ve většině případů jen minimálně vyšší oproti dávkám ze sociálního systému. (Kuchař 2007) Na druhé straně však **není přílišná ochota ani ze strany zaměstnavatelů chráněná místa vytvářet**, a raději využívají možnosti, jak tuto povinnost zákonně obejít. Povinný podíl zaměstnávání osob se zdravotním postižením mohou totiž zaměstnavatelé plnit odebráním výrobků nebo služeb od zaměstnavatelů zaměstnávajících více než 50 % zaměstnanců na zřízených nebo vymezených chráněných pracovních místech. (MPSV 2015) Pro některé zaměstnance je dle Kuchaře i finančně výhodnější platit pokuty. Dodává však, že k těmto dvěma problémům je nutné brát ohled na též častou **nedostatečnou kvalifikovanost zdravotně handicapovaných uchazečů o zaměstnání**. (Kuchař 2007)

Ze statistického pohledu se tak nezaměstnanost handicapovaných jedinců výrazným způsobem k lepšímu v Jihomoravském kraji nemění. Za první měsíc roku 2014 bylo v evidenci celkem 8015 osob, což činilo 10,8% z celkového počtu uchazečů o práci v evidenci úřadů práce. Ke konci roku 2013 pak ČSÚ udával počet 8129 handicapovaných uchazečů. Předcházející roky jsou hodnotově obdobné. Lze tedy pozorovat, že počet handicapovaných jedinců, kteří jsou nezaměstnaní, dlouhodobě osciluje kolem hodnoty 8000. (Jirásek, Toušková 2014)

Tradičními specifickými problémovými skupinami v kontextu zaměstnanosti jsou nejvíce problémovou skupinou dle indikátoru registrované míry nezaměstnanosti absolventi středních škol (především učebních oborů) a příslušníci etnických menšin, zdravotně postižení, osoby starší 50 let, maminky po mateřské dovolené, apod. (Jihomoravský kraj 2015) Analytická zpráva již z roku 2011 hovoří o zdravotně postižených v Jihomoravském kraji jako o skupině, jež disponuje ve většině případů pouze základním vzděláním, což v kombinaci s jejich postižením značně ztěžuje šanci na uplatnění v rámci trhu práce. Rovněž

na straně zaměstnavatelů dlouhodobě panuje obava zaměstnávat tyto jedince i přes zmírnění jejich právní ochrany oproti předešlým rokům. (2012)

III. Dílčí cíle intervence

Vzhledem k výše zmíněným problémům zaměstnatelnosti handicapovaných jedinců, je vhodné intervence směřovat celkem do tří oblastí. První oblastí je **jednoznačně vzdělávání a kvalifikace** těchto jedinců, což je sféra, jež se potýká s největšími nedostatky. (Kuchař 2007) ZVAŽUJETE VÝŠE I NÍZKOU ÚROVEŇ OSOBNÍ FLEXIBILITY A ZNÍ VYPLÝVAJÍCÍ NIŽŠÍ PRACOVNÍ VÝKON, KTERÝ JE V LITERATUŘE ZABÝVAJÍCÍ SE ZDRAOVNTĚ POSTIŽENÝMI ZMIŇOVÁN? Vyšší úroveň kvalifikace skrze vzdělání by dle Horákové mělo vést ke zlepšení této skupiny jedinců na trhu práce oproti osobám, jež žádným postižením netrpí. Klasická je zde vztah mezi dosaženým vzděláním a výší příjmů. (Horáková 2011) Medián průměrných mezd s ohledem na vzdělání lze uvést následovně.

Vzdělání zaměstnance	Medián mzdy (v Kč)
Základní a nedokončené	15 658
Střední bez maturity	18 789
Střední s maturitou	23 311
Vyšší odborné a bakalářské	26 523
Vysokoškolské	32 912

Zdroj: (ČSÚ 2014)

Dalším cílem intervencí by mělo být **posílení motivace postižených jedinců k účasti na trhu práce**. (Kuchař 2007) Jedním z důvodů pro snahu k jejich motivaci je fakt, že tito

jedinci, ačkoliv by mohli být i přes své postižení v rámci trhu aktivní, jsou namísto toho jen pasivními příjemci částečných či úplných invalidních důchodů. Ty jsou dle Jelínka příčinou nemotivovanosti těchto osob, neboť se rozhodují z ekonomického hlediska mezi aktivním úsilím, které by bylo nutné v pracovním procesu vynaložit a pasivním přístupem přijímání dávek. (Jelínek 2009) Neměli bychom však zapomínat také na **možnosti seberealizace či možnosti sociálních kontaktů** (= KARIÉROVÁ IDENTITA A SOCIÁLNÍ KAPITÁL, DALŠÍ SLOŽKY ZAMĚSTNATELNOSTI), jež jim druhý, pasivní, přístup nikdy nebude schopen zprostředkovat.

Za tímto účelem by tedy mělo být snahou **odstraňování překážek, bránících handicapovaným jedincům vstup na trh práce**, jež jsou dle Kuchaře dvojího typu, a to sociální a fyzické. V prvním případě se jedná především o odmítání jedinců společností jako celku, a v druhém máme na mysli různé fyzické překážky, mezi které řadíme např. absence bezbariérových přístupů aj. (Tamtéž 2009)

IV. Návrhy dílčích aktivit k dosažení vytyčených cílů

Nyní bych se věnoval svým návrhům dílčích aktivit u jednotlivých cílů pro zlepšení životní situace handicapovaných jedinců, jimiž jsou zvýšení úrovně kvalifikace a vzdělání, motivace k účasti na trhu práce a odstraňování překážek vedoucích k jejich vyloučení z trhu. Každá z těchto oblastí bude mít pro větší přehlednost vlastní podkapitolu.

4.1. Zvýšení úrovně kvalifikace a vzdělání

Jak již bylo zmíněno výše, úroveň vzdělání a dosažené kvalifikace slouží jako determinant konkurenceschopnosti v rámci pracovního trhu. Dle mého názoru je zde nutný individuální přístup k jednotlivým handicapovaným uchazečům, neboť v jejich případě není možné aplikovat plošně zavedená pravidla uplatňující se pro jinak zdravé jedince. Důvodem jsou značné odlišnosti vztahující se k jejich stupni a formě postižení, jež by je i tak po případné rekvalifikaci činily nevhodnými kandidáty pro daný typ zaměstnání. Důraz by proto měl být kladen na pečlivou analýzu jejich indispozic, na základě které by bylo uchazeči zprostředkováno zaměstnání, jež by byl schopen vykonávat, s ohledem na jeho schopnosti a

kvalifikaci. Ministerstvo práce a sociálních věcí pak také hovoří ve svém konceptu poradenství o podávání vhodných doporučení, rad při tvorbě životopisů a motivačních emailů a dopisů. (MPSV 2015)

V případě rekvalifikací by mělo být dbáno na jejich nastavení dle možností a schopností postižených jedinců, což je něco, na což standardní rekvalifikace pro osoby bez handicapu v potaz neberou. V neposlední řadě je třeba, aby úřady práce prováděly monitorování volných pracovních míst pro handicapované jedince na pracovním trhu, čemuž by pak mohli přizpůsobit svoje rekvalifikační programy. Tuto aktivitu již v současnosti úřady práce vykonávají, ovšem z mého pohledu i tak dochází ke zpoždění adaptace rekvalifikačních programů na podmínky trhu.

4.2. Motivace handicapovaných jedinců

Motivace postižených jedinců je ze zmíněných důvodů poměrně problematická. Odpovídajícím řešením by však mohl být návrh Doupovcové, která předkládá ideu **skupinových setkání** těchto uchazečů o zaměstnání. (Doupovcová 2013) Tato setkání by měla mít za cíl budování sociálních kontaktů a vazeb mezi účastníky, což by mělo přispět k odstranění pochybností a pasivity vůči účasti na trhu práce.

Setkání by rovněž měla sloužit k diskusi **o možnostech uplatnění jedinců s podobným typem postižení s možností komunikovat si navzájem již případné předchozí zkušenosti**. Takto by také došlo k odstranění komunikačních bariér, přičemž by odborní pracovníci měli možnost do svých koncepcí zahrnout nápady a postřehy jednotlivých účastníků, což nebývá příliš pravidlem. Bez většího rozdílu mezi platovými podmínkami a výší dávek by však cíl zvýšení motivace mohl být jedním z nejobtížnějších i navzdory tomu, že pasivní pobírání dávek neumožňuje ve většině jedinců se společensky realizovat s ohledem na jejich stupeň handicapu.

4.3. Odstraňování překážek vedoucích k vyloučení z trhu

V případě odstraňování překážek, o kterém hovoří Jelínek jako o odmítání těchto jedinců společností, je důležité dosažení efektivnosti ve dvou výše zmíněných cílech. Teprve takto bude možné oslovit vhodné organizace, jež by mohly zprostředkovat těmto uchazečům odpovídající zaměstnání. Důraz by zde měl být kladen na **informační kampaň, jež by měla za cíl vysvětlit potencionálním zaměstnavatelům situaci těchto jedinců a postupy, jakými je takové uchazeče možné zaměstnat**. Cílem by mělo být odstranění přetrvávající percepce této skupiny osob jako problematické a nevýhodné zaměstnávat. Zaměstnavatel by tak měl být adekvátně připraven na podmínky spolupráce se specifickým zaměstnancem, což by vyžadovalo odlišný přístup, nežli je aplikován vůči ostatním zaměstnancům. Takové jednání by rovněž přispělo k motivaci samotného handicapovaného jedince v zaměstnání setrvat.

V. Závěrečné doporučení

Tato seminární práce měla za cíl navrhnout dílčí cíle a aktivity za účelem zvýšení zaměstnanosti tělesně postižených jedinců, dle definice zákona č. 435/2004 Sb., v Jihomoravském kraji. Jak plyne se statistik, je očividné, že se počet nezaměstnaných této skupiny osob nijak zásadním způsobem nemění a stále se pohybuje kolem přibližně stejné hodnoty.

Na základě tohoto faktu jsem se pokusil navrhnout koncept projektu, financovaného pravděpodobně z ESF, jež by měl za cíl zlepšení socioekonomické situace této vybrané skupiny. Mnou navrhované body se týkaly kvalifikace a vzdělání, motivace, individuálního přístupu a odstraňování překážek vedoucích k socioekonomické exkluzi handicapovaných jedinců. Jak plyne z mých doporučení, je třeba provést úpravy v programech rekvalifikací, přístupu autorit a zaměstnavatelů k těmto jedincům a odstranit překážky, jež brání postiženým osobám vstupu na trh práce, ať už se jedná o nevhodné tyto osoby zaměstnávat, či nedostatečnou uzpůsobenost pracovišť na jejich přijetí.

Zdroje

ČSÚ. 2015. *Nezaměstnanost v Jihomoravském kraji k 31. březnu 2015* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/xb/nezamestnanost-k-31-breznu-2015>

DOUPOVCOVÁ, K. 2013. *Návrh teambuildingových aktivit za účelem udržení motivace členů vybrané organizace*. Diplomová práce. Brno. Fakulta sociálních studií MU.

HORÁKOVÁ, M. 2011. Empirické zhodnocení významu lidského kapitálu v době ekonomické recese. *Fórum sociální politiky*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2011, roč. 5, č. 1, s. 2-12

HORÁKOVÁ, M. – P. HORÁK. 2013. Zaměstnatelnost skupin ohrožených nezaměstnaných na současných trzích práce. *Časopis Sociológia* 45, č. 2, s. 128-49.

JELÍNEK, M. 2009. *Prosazování práv zdravotně postižených občanů*. Bakalářská práce. Brno: Fakulta sociálních studií MU.

Jihomoravský kraj. 2015. *Krátkodobý realizační plán Strategie rozvoje lidských zdrojů Jihomoravského kraje 2014-2015* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?PubID=211426&TypeID=7

JIRÁSEK, P. – E. TOUŠKOVÁ. 2014. *Měsíční statistická zpráva: únor 2014* [online]. Brno [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/jhm/statistiky/mesicni_zprava_jmk_2015_03.pdf

KREJČÍ, Oskar. *Lidská práva. 1. vyd.* Praha: Professional Publishing, 2011, 176 s. ISBN 978-80-7431-056-0.

KUCHAŘ, P. 2007. *Trh práce: sociologická analýza.* Praha: Karolinum.

MPSV. 2015. *Definice osob se zdravotním postižením* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/sz/zamest/zamestnaniosob/definiceozp>

ÚŘAD PRÁCE ČR. 2015. *Od nového roku je opět zavedena kategorie osob zdravotně znevýhodněných* [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/media/tz/2015/01/2015_01_08_tz_ozz_v_roce_2015.pdf

ÚŘAD PRÁCE ČR. 2012. *Analýza trhu práce v Jihomoravském kraji za rok 2011* [online]. Brno [cit. 2014-05-05]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/jhm/statistiky/rocní_zprava_jihomoravsky_kraj_2011_-_internet.pdf

WAGNEROVÁ, Eliška et al. *Listina základních práv a svobod: komentář.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, xxv, 906 s. ISBN 9788073577506.

WELLMAN, Carl. *The proliferation of rights: moral progress or empty rhetoric?* 1999. ISBN 0813328209